

$$III_{\phi c}^{08} = 1,8 \times (-0,071) + 0,38 \times (-0,066) + 0,13 \times 1,056 = -0,016.$$
 А для ЗАО “Гамалія” – $III_{\phi c}^{08} = 1,8 \times 0,117 + 0,38 \times 0,132 + 0,11 \times 2,14 + 0,13 \times 1,4 = 0,678.$

Співставляючи розраховані інтегральні показники легко помітити, що рівень фінансової стійкості ЗАО “Гамалія”, розглянутого часу, був значно вищим ніж у ТОВ “ТФ “САМ”. Це однозначно свідчить про наявність у ЗАО “Гамалія” конкурентних переваг, пов’язаних із кращою структурою капіталу. При цьому, отримані інтегральні показники обох підприємств менші одиниці. Тобто, їх фінансова стійкість характеризується як нижча за умовно-задовільний рівень.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що інтегральний показник фінансової стійкості, як і часткові коефіцієнти, що його визначають, для кожного підприємства необхідно розглядати у динаміці, перш за все аналізуючи тенденції змінень.

Перспективи подальших досліджень у сфері аналізу фінансової стійкості туристичних підприємств пов’язані із накопиченням фактичної інформації про структуру їх капіталів та використанням цих даних як складової комплексної оцінки конкурентоспроможності.

Література

1. Гаврилюк С.П. Конкурентоспроможність підприємств у сфері туристичного бізнесу: навч. посіб. / С.П. Гаврилюк. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 180 с.
2. Жулега І.А. Методологія аналізу фінансового стану підприємства: монографія / І.А. Жулега. – СПб.: ГУАП, 2006. – 235 с.
3. Фролов В.І. Совершенствование аналитических инструментов управления финансами предприятия / В.І. Фролов // Научно-практический журнал Национальной академии природоохранного и курортного строительства. – (Серия: Экономика и управление) – 2007. – № 4-5 – С. 130–134.
4. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / [Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю.]. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
5. Щиборщ К.В. Сравнительный разбор конкурентоспособности и финансового состояния предприятий / К.В. Щиборщ // Маркетинг в России и за рубежом. – 2000. – № 5. – С. 87–96.
6. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб’єктів господарювання: навч. посіб. / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
7. Быстров С.А. Финансовый менеджмент в туризме: учеб. пос. / С.А. Быстров. – СПб.: Издательский дом Герда, 2007. – 240 с.
8. Річна регуляторна інформація ТОВ “Туристіна фірма “САМ” і ЗАО “Гамалія” за 2008 рік [Електронний ресурс] / Загальнодоступна інформаційна база даних ДКЦПФР про ринок цінних паперів – Режим доступу: http://www.stockmarket.gov.ua/ua_UA/reports/search.

Рецензент докт. екон. наук, професор І.А. Гродзинская

311.336

*Колеснік Я.В., аспірант,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
економіст Апарату Ради Національного банку України*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ

У процесах економічних перетворень посилюється роль банківської системи держави. Банки виконують різноманітні економічні функції і в такий спосіб впливають на грошовий ринок зокрема та економічний стан країни загалом. Зміст діяльності банківських установ полягає у виконанні ролі посередників між тими, кому необхідні кошти, та тими, хто має тимчасові вільні кошти. Метою такої діяльності є отримання доходів. Для досягнення цієї мети першочерговим завданням є формування ресурсної бази банківських установ. Створення такої бази полягає у виконанні пасивних операцій із залученими вкладками та формуванні банківського капіталу. Цей процес у сучасних умовах стає основною складовою управління капіталом банку. Значущість банківської діяльності та роль банків визначаються фінансовою стійкістю, що характеризується показниками стану та динаміки банківського капіталу. Тому вдосконалення порядку формування банківського капіталу забезпечить зміцнення банківської системи. Виходячи з цього, можна стверджувати, що обґрунтування теоретичних основ формування банківського капіталу в ринкових умовах з урахуванням кризового періоду набуло особливої актуальності.

Вивченням та дослідженням різнопланових і складних проблем сутності та функцій капіталу банку присвячені наукові праці багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців серед яких М. Алексеєнко, С.Коваль, А. Вожжов, І. Парасій-Вергуненко, Р. Слав'юк, Н. Чиж, Ж. Довгаль, Ж. Мартинюк, В. Кисельов, О. Кириченко, А. Мороз, О. Клименко.

У працях цих та інших учених досліджуються теоретико-методологічні аспекти, які окреслюють головні види та функції капіталу, встановлюється механізм формування банківського капіталу, вивчаються фактори, що впливають на цей процес, та визначаються передумови, які забезпечують зв'язок між компонентами. Існуючі наукові напрацювання є доволі значущими. Проте зміна економічної ситуації, зокрема кризові явища в банківській сфері породжують нові проблеми, пов'язані з функціонуванням банківського капіталу. Так, потребує з'ясування питання формування раціональної структури та визначення ступеня впливу окремих складових банківського капіталу на фінансову стійкість банківського сектору економіки.

Метою статті є комплексне дослідження питань, пов'язаних з визначенням економічної сутності банківського капіталу.

Формування та використання банківського капіталу потребує чіткого економічного трактування його суті. Неоднозначне визначення поняття «банківський капітал» гальмує розвиток теоретичних засад та ускладнює побудову й удосконалення механізму використання банківського капіталу. Різне сприйняття капіталу банку суб'єктами ринкових відносин є джерелом суперечностей, що знаходить своє відображення в практичній діяльності банківських установ.

Трактування суті цього поняття в економічній літературі характеризується багатьма розбіжностями позицій фахівців та наявністю невизначеності.

Так, Закон України «Про банки і банківську діяльність» тлумачить поняття «капітал банку» як «...залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань» [1]. Відповідно до вказаного Закону, капітал банку включає основний та додатковий капітал. Основний капітал складається із сплаченого, зареєстрованого, статутного капіталу та розкритих резервів, які створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку, а також надбавок до курсу акцій і додаткових внесків акціонерів у капітал. Додатковий капітал включає нерозкриті резерви, резерви переоцінки, субординований борг [1, розділ 3].

У «Банківській енциклопедії» банківський капітал визначається як сукупність грошових капіталів, залучених банком, що використовуються ним у вигляді банківських ресурсів для кредитно-розрахункових та інших операцій, при цьому власний капітал складає меншу частку банківського капіталу [2].

У зв'язку з тим, що в науковій літературі наводяться різноманітні визначення банківського капіталу, проведено зіставний аналіз деяких існуючих трактувань цього поняття (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення суті банківського капіталу окремими дослідниками

Автор, номер джерела	Визначення
Алексеєнко М.Д., [3, с.50]	Грошові кошти і виражена у грошовій формі частина майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, використовуються ними для здійснення банківських операцій та надання послуг з метою одержання прибутку.
Шумпетер А.А., [4, с.239]	Сума грошей та інших платіжних засобів, що в будь який момент можуть бути надані в розпорядження підприємств.
Молдованов М.І., [5, с.76]	Сукупність грошових капіталів (власних і залучених коштів), якими оперують банки. Будучи вкладеними в банківську справу, вони приносять власнику банківський прибуток.
Кисельов В.В., [6, с.99]	Ресурсна база комерційного банку - це той сукупний капітал, який створюється в результаті проведення банком політики збільшення власного капіталу та залучених коштів і використовуються для здійснення активних операцій з метою реалізації суспільних і власних інтересів.
Мартинюк Ж.В., [7]	Частина грошового ринку представлена сукупністю виведених з обігу коштів господарських суб'єктів і грошових доходів населення, які мобілізуються банком на умовах виникнення зобов'язань власності та боргу для подальшого розміщення серед юридичних та фізичних осіб, яким необхідні банківські ресурси, з метою одержання прибутку.
Кириченко О., Гіленко І., Ятченко А., [8, с.549]	Сукупність грошових капіталів, залучених банком, які використовуються ним у вигляді банківських ресурсів для кредитно-розрахункових та інших операцій.
Довгань Ж., [9, с.18]	Це сукупність внесених власниками - учасниками капіталу - власних коштів, які зростають у результаті ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових вливань з боку учасників.
Мишкін Ф.С. [10, с.258]	Чисті активи банку, що дорівнюють різниці між сумою активів і сумою пасивів.

Так, деякі вчені розглядають поняття банківського капіталу пов'язуючи його з використанням грошових коштів та виконанням лише кредитних або активних операцій [3,4,5,8,10]. Іншого погляду у визначенні цього поняття підтримуються вчені, які стверджують, що банківський капітал містить не лише власний капітал і може використовуватися банком для виконання своїх завдань і реалізації інтересів [6,7,9]. Це зумовлено тим, що капітал утворюється не тільки за рахунок акціонерів, а і шляхом мобілізації коштів з інших джерел.

Виконаний аналіз визначень банківського капіталу дозволяє зробити висновок, що серед учених-економістів відсутня єдина позиція стосовно економічного змісту досліджуваної категорії та її визначення, не сформовано єдине поняття «капітал банку», що повністю охоплює всі його характеристики. Відсутність єдиного підходу до встановлення економічної сутності банківського капіталу «...зумовлена, головним чином, неоднозначністю визначення поняття «капітал», одним з різновидів якого є банківський капітал» [3, с. 22].

Водночас можна виділити загальні положення у визначенні поняття «банківський капіталу», які тою чи іншою мірою простежуються в різних формулюваннях. Спільним у цих визначеннях є те, що капітал банку пов'язується з грошовим капіталом, різновидом якого він є.

Тому банківський капітал слід розглядати як вартість усієї сукупності коштів, що залучаються з різних джерел та призначаються для забезпечення стабільної діяльності банківських установ.

В економічній літературі наводяться різноманітні класифікації залежно від використовуваних ознак: джерело утворення; термін знаходження у розпорядженні банку; місце мобілізації; резидентність; форма власності; організаційно - правова форма залучення капіталу; економічний зміст відображення у балансі банку; термін знаходження у розпорядженні банку [3, с. 33].

При дослідженні видів банківського капіталу з метою побудови системи статистичного забезпечення управління ним доцільно більш детально розглянути капітал за двома першими класифікаційними ознаками. Групування окремих частин дає можливість отримати певну класифікацію видів банківського капіталу. Критерії класифікації використовують залежно від завдань дослідження. Найпоширенішою є класифікація банківського капіталу за джерелами його утворення. Розрізняють залучений, позичений та власний банківський капітал (табл. 2) [11, с. 20].

Таблиця 2

Класифікація банківського капіталу за ознакою джерела утворення

Компоненти банківського капіталу	Залучений	Позичений	Власний
Визначення	Грошові кошти юридичних і фізичних осіб, залучені банком на вклади.	Грошові кошти, запозичені на міжбанківському ринку та у центральному банку, тощо.	Грошові кошти (грошова форма частини майна), які належать власникам
Деякі характеристики	Операції з залучення є депозитними, а кошти - це зобов'язання перед вкладниками.	Кошти є зобов'язанням перед кредиторами.	Кошти банку, що забезпечують його економічну самостійність і фінансову стійкість.

Залежно від терміну знаходження у розпорядженні банку капітал поділяється на власний, строковий та до запитання. При цьому власний капітал знаходиться у розпорядженні банку протягом усього періоду функціонування, строковий капітал включає строкові депозити, а капітал до запитання включає кошти, що знаходяться на поточних рахунках. Національним банком України прийняті нормативні документи, відповідно до яких запроваджуються так звані базельські стандарти [12]. Такі процеси направлені на стабілізацію банківської справи, підвищення конкуренції серед кредитних установ та вигідні самим банкам, наглядовим органам і клієнтам [13, с. 49]. У положеннях угод Базель-1 та Базель-2 містяться визначення та основні компоненти банківського капіталу, а також їх розподіл за категоріями.

Згідно з цими документами база капіталу банку складається з елементів капіталу першого, другого та третього порядку (рис. 2) [3].

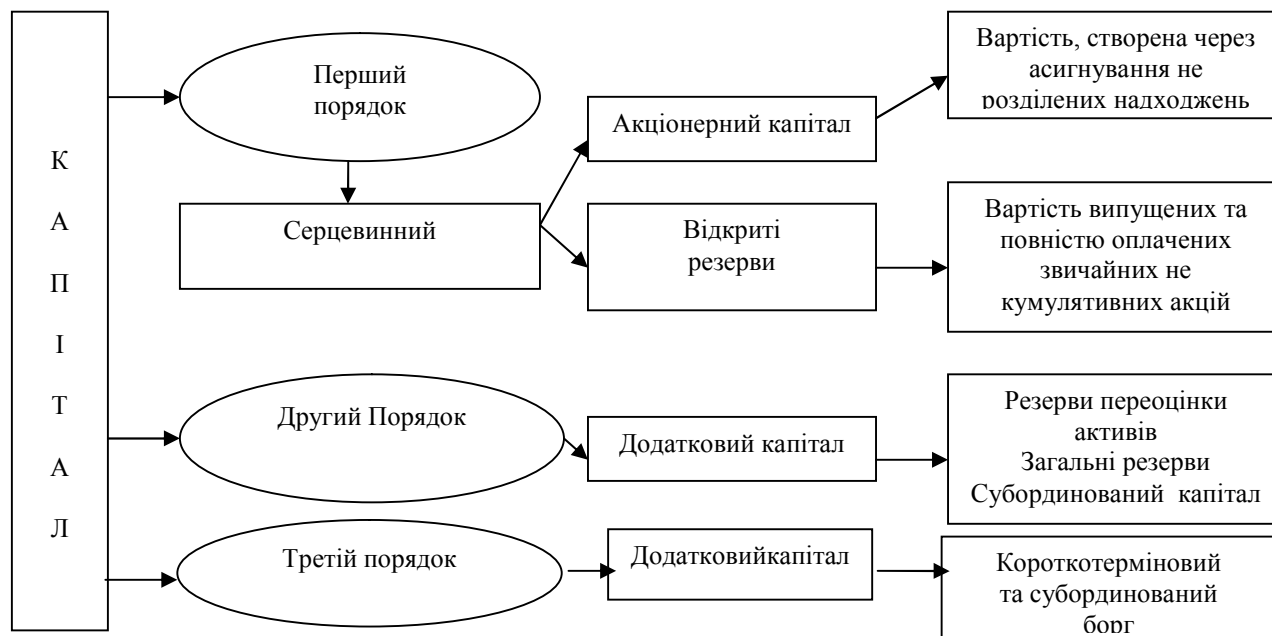

Рис. 2. Елементи капіталу банку (відповідно до угоди Базель-2)

Серцевинний капітал як складова першого порядку, об'єднує банківські системи світу. Для розробки ринкових позицій відносно достатності капіталу використовуються елементи саме цієї компоненти капіталу. Відповідно до стандарту Базель-1, капітал розподіляється так, що б не менше половини бази капіталу складав серцевинний капітал.

Таким чином, за результатами дослідження економічної сутності поняття «банківський капітал» та теоретичних засад його формування визначено, що банківський капітал доцільно розглядати як структуру, що об'єднує взаємопов'язані складові в сукупній системі.

Дослідження дало змогу розглянути та розмежувати підходи до тлумачення поняття «банківський капітал» і зробити висновок про те, що досліджувані дефініції не виключають одна одну взаємно, а характеризують різні аспекти суті банківських ресурсів.

Література

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2740-III зі змінами та доповненнями. Режим доступу: rada.gov.ua
2. Банківська енциклопедія: /М.І. Савлук та ін. Під ред. А.М. Мороза.- К.: Ельтон,- 1993 —328с.
3. Алексеєнко М.Д. Капітал банку: питання теорії і практики: монографія / М.Д. Алексеєнко. — К.: КНЕУ, 2002. — 276 с.
4. Шумпетер А.А. Теория экономического развития / А.А. Шумпетер. - М: Прогрес, 1982.- 528с.
5. Енциклопедичний словник бізнесмена: Менеджмент, маркетинг, інформатика / За ред. М. І. Молдованова. — К.: Техніка, 1993. — 856 с.
6. Киселев В.В. Управление банковским капиталом (теория и практика) / В.В. Киселев. — М.: Экономика, 1997. — 256 с.
7. Мартинюк Ж.В. Ресурсна база комерційних банків / Ж.В. Мартинюк // Фінанси України. — 1998. — № 11. — С. 112—114.
8. Банківський менеджмент: навч. посіб. / О. Кириченко, І. Гіленко, А. Ягченко. — К.: Основи, 1999. — 671 с.
9. Довгаль Ж. Банківський капітал: суть і значення / Ж. Довгаль // Вісн. НБУ. - 1998. - № 7. - С. 18-20.
10. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Пер. з англ. С. Панчишина. — К.: Основи, 1998. — 963 с.
11. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.
12. Постанова Правління НБУ «Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні» № 368 від 28.08.2001 р.
13. Сабліна Е.А. Теоретические аспекты анализа банковского сектора в современных условиях / Е.А. Сабліна // Финансы и денежное обращение. — 2009. — №2. — С.49-58.

Рецензент докт. экон. наук, профессор В.С. Михайлов